

bygger i vid udstrækning på Mohrs optegnelser. Det er altså vigtigt at gøre sig klart, om disse optegnelser er autentiske.

Optegnelserne om Scavenius' beslutning den 10. juli og om den efterfølgende debat med Mohr og Zahle er der tidligere gjort rede for.¹ Ved første øjekast ligger sagen mere klar med hensyn til optegnelserne fra den 18. juli (samtalen med Ritter) og fra den 19. juli (samtalen med Scavenius), idet Mohr oplyser, at det her drejer sig om de oprindelige optegnelser – altså ikke en senere afskrift eller bearbejdelse – for referatet af 18. julis vedkommende endog med Scavenius' egenhændige overstrøgninger. Men Mohrs optegnelser står alene med en del af oplysningerne og er for nogle punkters vedkommende i modstrid med en anden kilde, nemlig Ritters referat fra samme samtale.² Man må altså rejse spørgsmålet, om der kan være tale om forfalskninger fra Mohrs hånd, således at det referat, Scavenius forelagde i ministermødet, det »officielle« referat, er det oprindelige, mens Mohrs eget referat er en senere bearbejdning, og referatet af samtalen med Scavenius den 19. juli er udarbejdet for at forklare og sandsynliggøre forfalskningen. Motivet til et sådant falskneri skulle da være, at han ønskede at befri sig for det odium, der senere var kommet til at hvile over forhandlingerne om told- og møntunionen og især over initiativet til dem.

Det vægtigste argument for en hypotese om, at der foreligger en forfalskning, er den overensstemmelse der er mellem Ritters referat, skrevet den 19. juli, og det »officielle« referat fra det danske udenrigsministerium. Selv om der naturligvis er forskelle, ville samtalen den 18. juli, hvis den var forløbet som gengivet i det »officielle« referat, netop have berettiget Ritter til at fremsætte sagen som et helt klart initiativ fra dansk side med det sigte at komme i forhandling på højt plan om en toldunion mellem de to lande.³

Mohr fremkom først med sit eget referat så sent som 1950 i forbindelse med Den parlamentariske Kommissions udgivelse af de tyske akter. I en redegørelse af 25. juni 1946 havde Mohr i indlydende form gengivet sit referat. Den verbale overensstemmelse er tydelig, men 1946-referatet er forsynet med en række forklarende indskud.⁴ Så sent som i midten af 1960'erne afleverede Mohr sine originale optegnelser til udenrigsministeriet, der lod dem renskrive. Derefter tilintetgjorde Mohr originalerne, idet jeg dog forinden

Kommentar til referaterne fra samtalen mellem Mohr og

Ritter (18/7-40) m. m.

Skildringen af overvejelserne og beslutningerne i det danske udenrigsministerium fra den 10. juli til den 23. juli, fra beslutningen om at notificere erklæringen til afsendelsen af Mohrs »takebrev«,

havde opnået tilladelse til at lade referatet af samtalen den 18. juli af fotografere.⁵

Forfalskningsteorien må også indeholde en hypotese om, hvornår denne forfalskning har fundet sted. Det mest oplagte tidspunkt måtte da være i slutningen af krigen eller i tiden umiddelbart efter. Da Den parlamentariske Kommission gennemførte sine undersøgelser. På det tidspunkt ville motivet være klart.

Det lader sig imidlertid med sikkerhed fastslå, at Mohr på et langt tidligere tidspunkt opponerede mod det billede af indledningen til told- og møntunionsforhandlingerne, som det »officielle« referat uvægerligt ville give anledning til. Allerede i september 1940 begyndte man⁶ i udenrigsministeriet at udarbejde den fremstilling, der året efter blev trykt som gråbog om forhandlingerne. I den første version⁷ lagde man det »officielle« referat til grund for skildringen af samtalen med Ritter, og man tilføjede den ganske rimelige refleksion: »Der er Spørgsmaal om, hvilken politisk og økonomisk Tankegang, der laa bag den af Direktøren fremsatte Udtalelse om, at man fra dansk Side var beredt til at drøfte det økonomiske Forhold i Fremtiden mellem Danmark og Tyskland paa et Tidspunkt, hvor Krigen endnu ikke var ophørt.«

Mohr opponerede mod denne fremsættelse. Dels kunne han ikke anerkende, at samtalen med Ritter var kommet i stand i »Henhoid til de Direktøren medgivne Instruktioner«, dels satte han ud for gengivelsen af samtaleens indhold to lodrette streger og et spørgsmålstegn. Det var formodentlig også på hans foranledning, at den ovenfor citerede passus ændredes til: »Det afgørende Spørgsmaal i hele den her omhandlede Sag er, hvilken politisk og hvilken hermed forbundet økonomisk Tankegang, der laa til Grund for, at man fra dansk Side paa dette Tidspunkt kunde udtale, at man var beredt til at drøfte...«

I direktør Nils Svenningens hånddakter findes endnu en version,⁸ der tidsmæssigt må placeres mellem ovenstående og den endelige redaktion af gråbogen. Heri gengives nogle tilføjelser, der fortales at stamme fra Mohr; f. eks. er en del af Mohrs forbehold i svarene til Ritters »afgørende« spørgsmaal taget med, og hvad der gør dokumentet endnu mere oplysende — Mohrs negative reaktion på Ritters bemærkning om toldunion og Ritters afbrydelse og berøigelse⁹ er gengivet således, at det kun kan ses i forbindelse med Mohrs optegnelser fra samtalen den 18. juli.¹⁰

Disse forarbejder til gråbogen med Mohrs protester og rettelser tilhører i det mindste den slutning, at opbygningen af en eventuel forfalskning skal være påbegyndt af Mohr senest i september 1940. Den skal derefter være fastholdt med stor stedighed og videre udbygget i det følgende trekvarte år — i realiteten skal den være fortsat med stor energi i tiden efter besættelsen. Allerede inden udgivelsen af gråbogen i juli 1941¹¹ var Mohrs protester taget til følge i en sådan grad, at man helt undlod at bringe noget selvstændigt referat af samtalen som bilag; på samme måde faldt også de ovenfor gengivne sætninger (*Det afgørende Spørgsmaal...*) helt bort i den endelige version.

Når man derefter underkaster det samtidige materiale en nøjere analyse, vil man først se, at der i Mohrs optegnelser om samtalen med Scavenius den 19. juli findes en del oplysninger, som også findes i referatet af samtalen med Ritter. Det er mest rimeligt at forestille sig, at samtalen med Ritter og nedskrivningen af referatet herfra er afsluttet, inden samtalen med Scavenius og nedskrivningen af det dertil hørende referat — altså at de to referater er udarbejdet i to hinanden uafhængige processer og ikke som en videre udbygning af en senere forfalskning.

Endelig er der i Mohrs »takkebreve« af 22. juli til Ritter og i Nils Svenningens følgeskrivelse af 23. juli til Zahle elementer, der meget stærkt tyder på, at Scavenius har ønsket at korrigere de svar, Mohr havde givet Ritter. Hvis svarene havde været som i det »officielle«, danske referat, d. v. s. uden Mohrs mange forbehold, havde der for det første næppe været grund til at bekræfte den danske beredvillighed så bastant, som det blev gjort i takkeskrivelsen; for det andet kan man i det hele taget sætte spørgsmålstegn ved det rimelige i at forfatte en special takkeskrivelse for en uformel samtale, hvis det ikke netop var, fordi der var brug for en politisk tilkendegivelse. For det tredje tyder vendingen i brevet til Zahle om, at det vedlagte [»officielle«] referat »i det store og hele svarer til«, hvad Mohr mundtligt har meddelt Zahle, på, at der netop var foretaget visse ændringer, som man ønskede at henlede gesandstens opmærksomhed på.

Konklusionen af det ovenstående må blive, at hypotesen om referaterne som falskenerier ikke lader sig opretholde. Mohrs optegnelser fra den 18. og 19. juli er autentiske.